

**TÜRK HUKUK TARİHİ
ARAŞTIRMALARI**

Journal of Turkish Legal History

ISSN: 1306-6889

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Journal of Turkish Legal History

Sayı 30, 2020 (Güz)

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	Fethi Gedikli (İstanbul Üniversitesi Sadri Maksudi Arsal Hukuk Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü)
Kurucular	M. Âkif Aydın, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, Fethi Gedikli, M. Macit Kenanoğlu, Mustafa Şentop, Mürteza Bedir
Yayın Kurulu	M. Âkif Aydın, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, Fethi Gedikli, M. Macit Kenanoğlu, Mürteza Bedir, Sami Erdem, Ayhan Ceylan, Cihan Osmanağaoğlu Karahasanoğlu
Danışma Kurulu	İdris Bostan (İstanbul Ü.), Feridun Emecen (İstanbul 29 Mayıs Üni.), Mehmet İpşirli (İstanbul Medipol Üni.), İsmail E. Erünsal (İstanbul 29 Mayıs Üni.), M. Emin Artuk (İstanbul Medipol Üni.), İbrahim Kâfi Dönmez (İstanbul 29 Mayıs Üni.), Kemal Beydilli (İstanbul 29 Mayıs Üni.), Engin Deniz Akarlı (İstanbul Şehir Üni.), Sevgi Gül Akyılmaz (Ankara Hacı Bayram Veli Üni.), Mustafa Avcı (Ankara Sosyal Bilimler Üni.), Yusuf Karakoç (Dokuz Eylül Üni.), Nevin Ünal Özkorkut (Ankara Üni.)
Editör	Fethi Gedikli
Yardımcı Editörler	Ali Adem Yörük, Abdullah İslamoğlu
Sekreterlik	Furkan Şahan, Ridvan Abdurrahman Demirtaş
Baskı	İlbey Matbaa, Matbaa Kağıt Reklam Org. Mücellit San. ve Tic. Ltd. Şti. 2. Matbaacılar Sitesi, 3 NB 3 Topkapı/Zeytinburnu/İstanbul 0 212 613 83 63 (Sertifika No. 17845)
Baskı Tarihi	Aralık 2020

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları yılda iki sayı yayımlanan hakemli bir dergidir. Dergide yer alan yazıların ilmi ve fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yönetim

İstanbul Üniversitesi Sadri Maksudi Arsal
Hukuk Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Merkez Bina
Oda 58 Beyazıt/İstanbul/Türkiye
e-posta: hukuktarihimerkezi@istanbul.edu.tr

Bu sayı Bahçelievler Belediyesi'nin katkılarıyla basılmıştır.
Belediye Başkanı Dr. Hakan Bahadır'a teşekkür ederiz.

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Sayı 30 • 2020 (Güz)

İçindekiler

Erken Cumhuriyet Döneminde Hukuk Dilinin Özleşmesine Yönelik Sivil Arayışlar <i>Tarık Özcan</i>	5
<i>Tarihçi Hukuk Bilimi Mecmuası'nın Amacı Üstüne</i> <i>Friedrich Carl von Savigny - çev. Serhan Yıldırım</i>	55
İttihad ve Terakki İçinde Muhalefet ve <i>Hizb-i Cedit</i> Krizi - Kont Léon Ostorog'un Sir Eyre Crowe'a Sunduğu Rapor (30 Nisan 1911) <i>Çev. Abdurrahman Nur</i>	65
<i>Belgeler/Notlar</i>	75
Hattat Mustafa Halim Özyazıcı'nın Hukuk Konulu Grafik Çalışmaları <i>Halûk Perk</i>	75
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Tasnifi Üzerine Bir Not <i>Fethi Gedikli</i>	101
<i>Tarihçi Hukuk Bilimi Mecmuası'nın Tarihçesi</i> <i>Serhan Yıldırım</i>	105
İstanbul Barosu'nun İlk Genel Kurul Toplantısı, İlk Levhası ve Kostaki Sardenski'nin Nutku (5 Nisan 1878) <i>Tugay Aydın</i>	113
Türkiye'nin İlk Avukat Ajandası <i>İstanbul Barosu Ajandası 1928</i> ve Avukatlara Meslekî-Ahlâkî Öğütler <i>Tugay Aydın</i>	129
"Her Türü Yoksulluk İçinde Tekemmüle Doğru Bir Hatve": <i>Ceride-i Adliye</i> , Makale Fihristi ve Yazar Dizini <i>Ercan Karaismailoğlu - Rıdvan Abdurrahman Demirtaş - İbrahim Enes Onat</i>	137
Hukuk Reformu Metinleri 19: Sanat-ı Taknin ve Usûl-i Tedvin (1925) <i>Haz. Ercan Karaismailoğlu</i>	217

Hukuk Reformu Metinleri 20: <i>Droit</i> ile Usûl-i İslâmiyeyi Cem' - Ali Suavi'nin Duruva: <i>İlm-i Usûlü'l-Hukuk'u</i> (1870) <i>Haz. Yasin Yılmaz</i>	221
Beyyinâtın Şerâit-i Kabul ve Takdiri <i>Mustafa Reşit Belgesay - haz. Fatma Zehra Yavuz - Beyza Nur Byık</i>	229
Serbestî-i Mukavelât <i>Mişon Ventura - haz. Mert Burak Ersan</i>	247
Mesuliyet-i Akdiye ve Mesuliyet-i Cürmiye <i>Sıddık Sami Onar - haz. Niyazi Varođlu - Zeynep Aygür</i>	267
Kavânîn-i Esasiyenin Tekevvünü: İngiliz Kanun-ı Esasîsi <i>Celâleddin Arif - haz. Fatih Selim Bayram - Kevser Çetin</i>	279
Kaza-yı İdarî <i>Charles Crozat, trc. Mustafa Hâmid - haz. Zeynep Aygür - Niyazi Varođlu</i>	297
Sahtelikte İstimâl <i>Diren Yerganyan - haz. Mert Burak Ersan</i>	315

İSTANBUL BAROSU'NUN İLK GENEL KURUL TOPLANTISI, İLK LEVHASI VE KOSTAKİ SARDENSKİ'NİN NUTKU (5 NİSAN 1878)*

Tugay Aydın**

İstanbul Barosu'nun kuruluş tarihi 5 Nisan 1878 olarak kabul edilmektedir. Aynı tarih 15-16 Mayıs 1987 Genel Kurulu'nda Türkiye Barolar Birliği tarafından Avukatlar Günü olarak belirlenmiştir¹. 5 Nisan 1878 Cuma günü, İstanbul dava vekilleri tarihî bir toplantı yapmışlardı. Bu toplantı, İstanbul Barosu'nun ilk genel kurul toplantısı; bu tarih ise baronun kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir. Toplantıya katılan avukatların yaşça en büyüğü olan Rum asıllı Osmanlı vatan-daşı Kostaki Sardenski Efendi², bu çalışmada ele alacağımız açılış nutkunda “Binâenaleyh mebde-i ittihad ve tecemmumuz olan doksan beş senesi Rebûlâhiresinin ikinci ve doksan dört senesi Martının yirmi dördüncü ve bugünkü Cuma günü bizim için bir yevm-i mesud olduğundan...” ifadeleriyle bu toplantının bir başlangıç olduğuna işaret etmiştir.

Kostaki Sardenski'nin açılış nutku, *Heyet-i Vükelâ-yı De'âvî-i Dersaadet* adı ve “rifâtlü Kostaki Sardenski Efendi'nin nutkudur” kapak notuyla kitaplaştırılmıştır³.

* Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğr. Ü. Ali Adem Yörük hocama, Sardenski'nin nutkunu bularak bana haber veren İstanbul Barosu avukatlarından Verşan Gür'e ve kıymetli katkıları için Prof. Dr. Fethi Gedikli hocama teşekkürü borç bilirim.

** Avukat, İstanbul Barosu Hukuk Tarihi Araştırmaları Merkezi genel sekreteri.

¹ Adil Giray Çelik, “5 Nisan Avukatlar Günü”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ankara, 2000/1, s.160-166.

² Kostaki Sardenski'nin oğlu, 1283 İstanbul doğumlu Corc Sardenski'nin memuriyet sicili için bkz. DH.Said.d, nr. 43/259. Bu belgede Kostaki Sardenski “dava vekillerinden, müteveffa” olarak geçmekte, oğlunun “tebea-i Devlet-i Aliyye'nin Rum milletinden” olduğu belirtilmektedir. Corc Sardenski, Fener Rum Mektebi ve Mekteb-i Sultanî'den mezun olmuş; Babîâlî Tercüme Odası'nda görev yapmıştır. Sicilde Türkçe, Rumca, Fransızca ve Almanca okuyup yazabildiği kaydedilmiştir (aynı belge).

³ İstanbul, Matbaa-i Manukyan, 1294, 26 s. Kapakta “Heyet-i mezkûrenin mesârifî ve Maarif Nezâret-i celîlesinin ruhsatıyla tab' olunmuştur” yazılıdır. Kitapçığın ilk sayfasında “*Dersaadet dava mümeyyizlerinin*

Bazı kısımları, Ali Haydar Özkent'in 1940'ta basılan *Avukatın Kitabı* adlı eserinde özetlenmiş olmakla beraber bu nutkun tam metni, bugüne kadar gün yüzüne çıkarılamamıştır⁴. Bu çalışmada, Kostaki Sardenski'nin 5 Nisan 1878, Cuma günü irad ettiği nutuk tanıtılıp tam metni dikkatlere sunulacaktır⁵.

Kostaki Sardenski'nin nutku, 4 bölüm ve 70 maddeden oluşmuştur. Nutukta dikkat çeken ilk husus, avukatlar için "*dava mümeyyizi*" ve "*dava vekili*"nin yanı sıra "*avocat*" kelimesinin Fransızca telaffuzu olan "*avuka*"nın kullanılmasıdır. "*Avuka*" şeklindeki kullanımı, bu metin sayesinde öğrenmekteyiz. Nutuk bir bütün olarak değerlendirildiğinde Kostaki Sardenski Efendi'nin farklı konularda derin bilgilere sahip olduğu görülmekte, Osmanlı avukatlarının bilgi ve görgü seviyesi hakkında da olumlu bir fikir vermektedir.

Kostaki Sardenski, nutkunun birinci bölümünde, avukatlığın evrensel tarihini kronolojik olarak anlatmıştır. Buna göre, avukatların kadim zamanlardan beri medeni her memlekette bulunduğu bilinse de tarihi Eski Mısır'da başlamış, Antik Yunanistan'da ise "*ritos/ristors*" olarak adlandırılan avukatlar bulunmuştur. O dönemde bile bu ritorların yüz kızartıcı suç işlememiş itibarlı kimselerden olmaları kuraldır. Roma'da ise avukatlar toplumun en itibarlı kişileridir. Avukatlık uzun asırlardır var olan bir meslek olsa da 518 yılına kadar avukatların bir barosu yoktur. Tarihte ilk baroyu Doğu Roma İmparatoru Justinus (450-527) İstanbul'da kurmuş ve bu baroya "*order*" adını vermiştir. 527'de İmparator Jüstinyen (482-565) tarafından Tribonian, Doroteu ve Teofil adındaki üç avukattan oluşan bir komisyon kurulmuş ve bu komisyon marifetiyle "*Digesta*" ve "*Pandectae*", daha

2 Rebiülahir sene 95 ve 24 Mart sene 94 tarihinde vuku bulan içtimalarında Kostaki Sardenski tarafından irad olunan nutuktur" şeklinde bir açıklama vardır. Eser için bkz. İBB Atatürk Kitaplığı, demirbaş nr. Bel. Osm. K.03111; yer nr. 815 SAD 1294 H/1878 k.1/1. Eser adının kaynaklarda geçmiyor olması, bugüne kadar tespit edilememesinin en önemli sebebi gibi görünüyor.

⁴ Ali Haydar Özkent, *Avukatın Kitabı*, İstanbul, Arkadaş Basımevi, 1940, s. 76-83. Sonraki çalışmalarda *Avukatın Kitabı*'na atıf yapılmıştır. Bkz. Kostaki Sardenski, "100 Yıl Önce: İstanbul Barosu'nun İlk Genel Kurulunun Açılış Konuşması", *İstanbul Barosu Dergisi*, c. 52, sy. 1-2-3, Ocak-Şubat-Mart 1978, s. 10-13; Aden Betil, "100. Yılında Bir Baro", *İstanbul Barosu Dergisi*, c. 52, sy. 1-2-3, Ocak-Şubat-Mart, 1978, s. 24-35; Nebil Varuy, "*İstanbul Barosu Bibliyografyası*", *İstanbul Barosu Dergisi*, c. 56, sy. 4-5-6, Nisan-Mayıs-Haziran 1982, s. 223; Osman Kuntman, *Türkiye'de Avukatlık Mesleğinin, İstanbul Barosunun Tarihçesi ve Yabancıların Kurduđu Baro*, İstanbul, Ufuk Matbaası, 1988, s. 29-32; Turgut Kazan, "111 Yaşında Bir Baro", *Cumhuriyet*, 30 Mart 1989, s. 2; Adil Giray Çelik, *Tarihte Savunma ve Meslek Kuralları*, İstanbul, Basım Ajans Matbaası, 7 Mayıs 1999, s. 53-54.

⁵ Kostaki Sardenski'nin nutku için bkz. EK 1. Çeviriyazıda dizgi hataları belirtilmeden düzeltilmiş, yabancı özel adlar orijinal imlaları ile yazılmış, paragraflara denk gelen madde numaraları kaldırılmıştır.

sonra ise on avukattan oluşan komisyon marifetiyle meşhur “Code de Jüstinien”, “Novellae”, “Institutes” gibi kanunnâmeler yayınlamıştır.

Avukatlık mesleğinin gelişip olgunlaşması Fransa’da gerçekleştiği için avukatlığın tarihi daha çok Fransa üzerinden anlatılmıştır. Avukatlara özel kanun ilk kez 1270 tarihinde Fransa Kralı Sen Lui (1214-1270) tarafından Roma Kanunnamesi esas alınarak hazırlanmıştır. Hatibe göre ilk baro levhası 13 Şubat 1327’de Kral Philip de Valois (1293-1350) tarafından “ıcat olunmuş” ve 1680’den itibaren ise basılarak yayınlanmaya başlamıştır. 1667’de baro levhasının her sene yenilenmesi, 1693’te avukatlık yapabilmek için müstakil büro şartı, 1751’de avukatlık stajı şartı getirilmiştir. Napolyon Bonapart (1769-1821) döneminde avukatlar birçok sıkıntılar çekmişlerdir. Hatip, avukatların en hür olduğu ülkenin Fransa olduğuna değinir ve Osmanlı Devleti’ndeki avukatlığı daha çok İsviçre’deki avukatlığa benzetir.

İkinci bölümde avukatlarda aranan mesleki ve ahlaki özellikler, levhaya kayıt için aranan şartlar ve buna ilişkin olarak dünyadan örnekler verilir, kıyaslar yapılır. Fransa’da 1800’lü yıllarda da avukatlar arası bir çeşit yardımlaşma sandığı bulunmaktadır. Ayrıca senelik vergisini ödememek avukatlıktan çıkarılmaya sebep olmaktadır. Sardenski, Osmanlı Devleti’nde avukat olabilmek için aranan özelliklerin “*haysiyet ve dirayet*” olduğunu ileri sürerek yabancıların avukatlık yapmasına izin verildiğini belirtir. Üçüncü bölümde baronun idaresi, organların seçiliş biçimi ve görevleri gibi baronun işleyişine ilişkin konular ele alınmıştır. Buraya kadarki tüm kısımlarda avukatlığın dünyadaki gelişimi incelenmiştir.

Son bölümde Osmanlı Devleti’nde avukatların ortaya çıkışı ve geçirdiği aşamalar ele alınmıştır. İslam hukuku hakkında bilgiler veren hatip, fıkıh ilminin sonsuz bir deniz olduğunu, öğrenim amacıyla içine girilse bile tamamıyla bu işin üstesinden gelmeye insanın doğal ömrünün yetersiz kaldığını ve sıradan insanların bu husus için zaten vakti olmadığını, bu yüzden fıkıh ilminin oldukça dar bir çevreye, âlimler ve hocalara münhasır kaldığını belirtir. Fıkıhta vekâlet ilişkisi mümkünse de bunun avukatlık anlamına gelmediğini, fıkıhta vekilin yetkisinin sadece davayı ve durumu beyan etmekten ibaret olduğundan avukata ihtiyaç duyulmadığı fakat zamanın değişmesi sonucunda avukata ihtiyaç duyulmaya başladığını ifade eder. Sardenski, avukatlığın Fransa’daki gelişimini anlatırken “ilm-i fikh”ı hukuk ilmiyle eş-anamlı olarak kullanmıştır.

Osmanlı Devleti’nde avukatlığın ilk önce deniz ve kara ticaret hukukunda filizlenmeye başladığı anlaşılmaktadır. 1840 yılında önde gelen tacirlerden Hacı Bekir Efendi’nin başkanlığında bir ticaret meclisi açılmış, bir süre sonra da deniz

ticaret hukukuna ilişkin iş ve işlemleri değerlendirmek için liman deniz meclisi kurulmuştur. 1868 yılında avukatların nizâmiye mahkemeleri tarafından kabul olunmaları tensip edilmiş, Mecelle'nin yapılmasından sonra avukatların gerekliliği farkedilmiş, baro ihtiyacı doğmuştur. Kostaki Sardenski bu ihtiyacı giderebilmek için toplandıklarını belirtir.

Kostaki Sardenski, liman ticaret meclisinde tercüman ve üye sıfatıyla bir süre görev yapmıştır⁶. Bu ticaret meclislerinde görevli tacirler toplanarak ticari işlerden doğan anlaşmazlık ve davaları görüşüp karara bağlıyorlarmış. Sardenski, bu meclise hocası Avukat Pellegrini'yi vekil sıfatıyla sokmak için uğraşsa da Pellegrini'nin üzerinde avukatlık sıfatı olduğu için vekâleti kabul edilmeyerek meclisten kovulduğunu aktarır. Hatip, o dönemde insanların avukatlara ne gözle baktığını ise şöyle ifade ediyor: “*Ol esnâda avukalık âdetâ hidemât-ı mezmûmeden madud idi ve avuka ile müzevvir lafzı beyninde hiç fark yok idi*”. Avukatlık utanılacak ve ayıplanacak bir sıfat olarak görülmekte, avukatlar müzevvir kabul edilmekteymiş. 1940'ta yazılan *Avukatın Kitabı*'nda da bundan yakınılmaktadır⁷.

Kitapçıkta, Kostaki Sardenski'nin nutkundan sonra, “Dersaadet Dava Vekilleri fihrist-i esâmisi” başlıklı bir isim listesi vardır (s. 23-26) ki bu liste, İstanbul Barosu'nun ilk levhası olarak kabul edilebilir (1878). Levhada 63 avukat sıralanmıştır, sicil numaraları yoktur. Bunlardan 44 tanesi birinci sınıf, 17 tanesi ikinci sınıf, 2 tanesi de üçüncü sınıf avukattır. 12 avukat müslüman, 51 avukat gayrimüslimdir. Bu listeden sonra kurucu yönetim kurulu olarak değerlendirilebilecek Heyet-i Cemiyet-i Daime verilmiştir. 19 Receb 1295 tarihiyle (18 Temmuz 1878) kaydedilen Heyet-i Daime'nin reis-i evveli Aleksandr Meryem Kuli, reis-i sânisî Mehmet Şehrî; üyeler ise Karabet Gürci (aynı zamanda kâtib ve sandık emîni), Bedros Şaşayan, Kostaki Sardenski ve Agop Mercekyan efendilerdir.

Kostaki Sardenski'nin nutkunun tam metnini vermeden önce, “Dersaadet Dava Vekilleri Fihrist-i Esâmisi” başlıklı “levha”yı aktarmak istiyoruz:

Birinci Sınıf: İbrahim, Edvar İd, Artin Bekyan, Artin Haçaduryan, İsmail Hakkı, Anderya Fokidi, Andon Efker, Ohannes Mosdacyan, Bedros Şaşayan, Boğos Mıgırdıçyan, Cebrail Gregor, Cevani Efker, Hüseyin Fikri, Hasan Fehmi [Paşa], Harutçyan Sebelyan, Rosolato Fransuva⁸, Serope Basmacıyan, Serope Aznavar, Simon Tıngiroğlu, Simonidi, Toros

⁶ Kostaki Sardenski'nin “sâbık Liman Meclisi tercümanı” ve “liman memurlarından” ifadeleriyle anıldığı iki belge için bkz. Bkz. BOA, HR.MKT., nr. 515/15, 7 Zilkade 1281 (3 Nisan 1865); HR.MKT., nr. 653/83, 20 Safer 1286 (1 Haziran 1869).

⁷ Ali Haydar Özkent, *Avukatın Kitabı*, s. 21, 30, 49-52.

⁸ Rus asıllıdır. 1880-1886 arasında Heyet-i Daime reisi olarak görev yapacaktır.

Saraçyan, Osman Nuri, Aleksandr Meryem Kuli⁹, Avadis Kolulyan, Avadis Yordamyan, Kostaki Sardenski, Kasbar Gülbenkyan, Kirkor Gazazoğlu, Kiğork Derdrof, Mehmed Şehrî, Mehmed İzzet, Mehmed Ali, Mişel Duriza, Nazaret Haçeryan, Nazaret Şahbaz, Nikola Mikri, Vasilaki Tiryakioğlu, Viçen Serviçen, Viçen Hokosyan, Yani Zisi, Yorgi Apostolidi, Yorgi Dale, Françesko Miltiyadi Toroni, İlya Malyake.

İkinci Sınıf: Agop Mercekyan, Oseb Ergayan, Hüseyin Şükrü, Hamparsum Ömeryan, Rupen Tütüncüyan, Rupen Kuyumcuyan, Zenob Derunyan, Serkis Esmeryan, Seyyid Ali, Todoraki Bostancıoğlu, Avedis Beşeryan, Karabet Gürciyan, Lazaraki Macarinos, Manuk Narlıyan, Mikirdiç Esasyan, Mehmet Naim, Ali Rıza.

Üçüncü Sınıf: Kigork Mardiroşyan, Mardiros Koloden.

*

EK

Heyet-i Vükelâ-yı De'âvî - Rif'atlı Sardenski Efendi'nin Nutkudur Dava Mümeyyizi Kostaki [Sardenski]

Dersaadet dava mümeyyizlerinin 2 Rebiülahir sene [12]95 ve 24 Mart sene [12]94 tarihinde vuku bulan içtimalarında Kostaki Sardenski tarafından irad olunan nutuktur.

Fasl-ı Evvel: Avuka yani Dava Mümeyyizlerinin Cemiyât ve Mecâlisinin Zaman ve Suret-i İhdas ve Teşekkülü Hakkındadır

Rüfekâ efendiler,

Bugün burada tecemmumuzdan maksat şimdiye kadar bulunduğumuz bir hal-i gayr-ı muttarıddan kurtularak merkez-i ittihâda vusûl için cemiyetimizi bir heyet-i resmiyeye koymaktan ibarettir.

Muhtac-ı arz olmadığı üzere “avuka”nın vazife-i esasiye ve müstakillesi bi'l-cümle ibâd ve ahalinin evvelâ serbestî ve hürriyetini, sâniyen ırz ve namusunu, sâlisen can ve hayatını, râbian emvâl ve eşyasını huzûr-ı mehâkimde gerek şifâhen ve gerek tahrîren vikâye ve muhafaza etmektir.

Avukaların hukuk ve vezâif-i mahsûsaları başka bir günde ber-tafsil beyan ve tasrih olunacağı gibi bunların mecâlis ve cemiyâtı ve bu meclis ve cemiyetlerine ait ve münhasır vezâif ve muamelâtı hakkında alâ-kadri't-tâka heyet-i muhteremeye bazı mevâd ve tafsilât arzına ibtidâr eylerim. Şöyle ki:

⁹ Alexandre Meriem-Kouli, hukuk eğitimini Paris'te almıştır, Osmanlı vatandaşıdır. 1878-1880 arasında Heyet-i Daime reisi olarak görev yapmıştır (*Status de La Société du Barreau de Constantinople*, Constantinople, 1876, s. 26).

Muhafız-ı hukuk-ı ibâd olan avukaların, mine'l-kadîm her mülk ü millet-i mütemeddinede buldukları tevârîhte mastûrdur. Ve Mısır avuka ve fukahâsının nutuklarını şifâhen olmayıp tahriren mahkemelere takdim etmekte oldukları cümlelerin malumudur.

Bundan iki bin beş yüz sene evvel Yunanistan'ın Atina şehrinde birçok âlim ve mütefennin zevât bulunmakta idiye de ol tarihte Mısır, fûnûn ve sanâyî cihetine sâir bi'l-cümle millete takaddüm etmiş bulunduğundan bizim bu asırda tahsil-i fen ve sînâat zımında Avrupa'ya azîmetimiz gibi Yunanistan ulemâ ve feylesofları dahi Mısır'a gidip orada tahsil eyledikleri ulûm ve fûnûn-ı mütenevviayı vatanlarına avdetle istimal ve tamim ve intişar ettiklerinde cihet-i iştibâh yoktur.

Yunanistan'da Atina şehrinde Solon ve Isparta şehrinde Likorgos nâm zatlar tarafından "ritos" yani dava mümeyyizleri hakkında bir hayli nizamât kaleme alınmıştır ve mesela köle olan ve düşman karşısına gitmeyen ve vatan hizmetini kabul etmeyen ve ef'âl-i kabîha ile maruf ve harekât-ı gayr-ı lâyika ile me'lûf bulunan eşhâsın bu hizmet-i mümtâzeye kabulleri hasbe'n-nizam memnûattan bulunmuş idi.

Areios Pagos tesmiye olunan "mahkeme-i temyiz" ol derecede aziz ve mukaddes bir mahal addolunmuş idi ki gerek hakimler gerek "ritors" yani "dava mümeyyizleri" bu mahalle girmeden evvel alâmet-i tazim ve taziz olmak üzere mahkeme-i mezkûreye muazzez sayılan sular serperler idi.

Bu mahkeme-i temyizde ashâb-ı mesâlihın işleri rü'yet ve fasl olunduğu gibi devlet ve vatanın umûr ve mesâili dahi fasl ü tedkik edilmekte bulunmuş ve bu memuriyet avukaların cümle-i vezâifinden addedilmiş idi.

Yunanistan, Roma Devleti tarafından istila olunduktan sonra Roma'nın en büyük ve âlim zevâtı, avuka zümresi olup devletin umûr ve mesâil-i vâkiasının fasl ü tedkiki bunlara münhasır ve muhavvel idi. Ve hükümetin cumhuriyetten imparatorluğa tahavvülünden sonra birçok imparatorların fukarâ-yı ahâlinin muhafaza-i hukuku zımında huzûr-ı mahkemede ayakta durup maa'l-iftihar idare-i kelâm etmiş oldukları tevârîhte mastûrdur.

Avukaların bu dereceye kadar kadr ü itibarları olduğu halde tarih-i milâdiyenin 518 senesine kadar bir cemiyet-i mahsûsaları yok idi. Kostantiniyye imparatoru Justin[us] bunları bir daire-i ittihâdda içtimâ ile cemiyetlerini "order" tesmiye eyledi.

İmparator-ı müşârünileyhin yeğeni Jüstinyen 527 tarihinde taht-ı imparatorîye cülûsunda kendisi gayet âlim ve müdekkik bir zat olduğundan sûret-i müteferrikada bulunan kavânîn ve nizamâtı bir sûret-i muntazamada tertip ve ıslâhat-ı

mukteziye derc olunmak üzere evvelemerde Tribonian ve Doroteu ve Teofil nâm üç avukadan ibaret bir komisyon teşkiliyle “Digesta” veya “Pandectae” ünvanıyla elli cildi hâvi bir kanunnâme telif ve muahharan on avukadan ibaret bir komisyon marifetiyle mesâil-i mezhebiye ve birtakım nizamât-ı sâireyi muhtevi “Code de Jüstinen” nâmıyla bir kanunnâme daha tertip ettirmiş iken bunlarla kanaat ve iktifâ etmeyerek nevâkıs-ı vâkîalarının ikmâliyle beraber “Novellae ve Institutes” ünvanıyla iki kıta nizamnâme dahi tanzime muvaffak olmuştur.

Vukû bulan de'âvî ve mesâil, nizamât-ı mezkûre ahkâmı üzerine birkaç yüz seneler fasl ve rü'yet edilmiş ise de avukalar için bir nizam-ı mahsus yok idi. 1270 tarihinde Fransa kralı bulunan Saint Louis'in irâdesi üzerine Roma Kanunnâmesi mehaz ve esas ittihaz olunarak bir nizamnâme kaleme alınmıştır.

Her ne kadar avukalar için şu sûretle bir nizamnâme yapılmış ise de esâmiyi mübeyyin bir cetvel ve levha mevcut olmadığından bu noksanın ikmâlini dahi “Philip de Valois” nâm kral 1327 senesi Şubatının üçüncü günü irâde etmekle mücebince avukaların esâmisini mübeyyin her mahkemeye birer levha ta'lik olunmuş idi ki bu levhada ismi mukayyed olunmayan avuka hiçbir mahkemedan kabul olunmaz idi. Ve mukayyed bulunan için dahi her mahkemede bir mahall-i mahsus olduğu gibi hükkâm ile sâmiîn beyninde parmaklıkla muhât olan mahal, avukalara mahsus ve münhasır olduğundan oraya başka kimse giremez idi.

1344 tarihinde avuka nizamnâmesine birçok mevâd daha ilave olunmuş ve ez-cümle krala ve kanun-ı esasîye ve avukaya mahsus nizamnâmeye sıdk ve hulûs ile riayet ve hizmet edeceklerine dair avukaların yemin etmeye borçlu oldukları zamm ve tezyil kılınmış idi.

1667 tarihinde avukalar levhasının her sene tecdid olunması, XIV. Louis tarafından irade olunmuştu.

1693 tarihinde bir avukanın daire-i mahsûsası olmadıkça levhaya kaydolunmayacağı ve şu halde hiçbir mahkeme tarafından kabul kılınmayacağı bir nizam-ı mahsus ile ilan edilmişti.

1751 tarihinde neşrolunan nizam iktizâsınca bir avuka mektepten çıkıp şahâdetnâmesini almış olsa bile bir avuka (üstad) nezdinde [çalışmadıkça] yani kalfalık etmedikçe levhaya kaydı câiz olamaz idi.

İşte ber-minvâl-i muharrer şu yolda birçok nizamât tanzim olunmuş ise de avukaların “baro”, yani mükemmel bir meclisi olmadığından ve böyle bir meclisin vücûduna lüzum görüldüğünden kendilerine riyâset değil, ancak vukûa gelen işlerin rü'yetine vekâlet etmek için bir vekilin intihâbına ve bir merkez ittihazına karar verilmişti.

Ol asırda tahsil-i ulûm ve fûnûn papazlara münhasır olduğundan avukaların cümlesi papazlardan olup gerek hâiz oldukları sıfat-ı mezhebiyelerine ve gerek ilm-i fıkha ve kanuna âşinâ olmalarına mebni âlim ve muhterem zevâtan olan “Saint Nicholas ve Santa Catarina’yı” hâmî-i mânevileri add ile taht-ı himâye-i mânevîyelerinde bulunmalarına karar vermişler idi.

İşbu himâye-i mâneviye tahtında içtimâ eden avukaların en müsün ve ihtiyarı meclislerine reis tayin olunup bu ihtiyarın hasbe’ş-şeyhûhe elinde asâsı bulunduğundan ve asâya Fransızca “*bâton*” denildiğinden avuka cemiyeti reisine “*bâtonnier*”, yani “asâ hâмили” nâmı verilmiştir ve hala şimdiye kadar işbu isim istimal olunmakta bulunmuştur.

Bu esas üzerine avukaların en müsün ve ihtiyarı reis nasb ve tâyin olunur idi. Ancak ekseriya içlerinde ehl ü erbab bulunmadığından ve cemiyetin umûr ve husûsat-ı vâkîâsının bir sūr’at-i hasenede tesviyesi muktezi olduğundan bu esas terk olunarak beynlerinde en müstaid ve muktedir bulunan zâtın reis intihâbına karar verilmişti ki keyfiyet şimdiye kadar bu sûretle icra olunmaktadır.

1662 tarihinden beri avukalar ol derecede çoğalmışlardır ki Paris gibi büyük bir şehirde mahkemeler birbirinden uzak olduğundan ve icabı takdirinde bunların bir yere toplanılması birçok tas’îbât ve müşkilâtı dâ’î bulunduğundan şehrin her bir daire-i belediyesinde birer cemiyet teşekkül etmiş ve bunların cümlesinin toplanmasına lüzum görüldüğü halde her cemiyet azâlarının kâffesi gelmeyerek her cemiyetten ikişer neferi mebus sûretiyle bi’t-tayin bunlar bir yerde toplanıp şu sûretle bir cemiyet-i umûmiye teessüs ve teşekkül etmekte bulunmuş idi.

Bu cemiyette cereyan eden mevâd ve mesâil üzerine ittifak-ı ârâ hâsıl olamadığı halde o vakit bi’l-cümle dairelerin avukaları toplanarak bir cemiyet-i umûmiye teşekkül eyler ve 1789 tarihinde vukû bulan ihtilâl-i uzmâya kadar keyfiyet şu minval üzere cereyan eder idi.

Avukalar bu tarihe kadar ol derece nizamlarına riayet ederler idi ki mesela aldıkları mebâliğden dolayı makbuz senedi vermemek nizamları ahkâmından iken buna Dördüncü Kral Henry vaktinde bulunan Başvekil Roy muvafakat göstermeyip makbuz ilmühaber imza ve itâsı hakkında bir nizam neşretmiş olduğundan “bu muamele avukaların namusuna dokunur.” diyerek üç yüz yedi neferi akd-i meclis-i ittifak ile nizam-ı ahîri adem-i kabulde ısrar ve avukalığı terk için itâ-yı karar etmişler idi. Bunun üzerine hiçbir kimsenin işi mahkemelerde görülmeyip şu sûretle mehâkim âdeta muattal kalmış olduğundan avukaların işbu usûl-i cedîdeye riâyet etmemelerine ruhsat verilmiş ve işler ke’l-evvel görülmeye başlamıştır.

İhtilâl-i mezkûrdan sonra teşekkül eden Millet Meclisi, beyne'l-ahâli müsâvât-ı kâmile olup hiçbir fırka-i mümtâze bulunmamasına karar vermiş olduğundan avukaların cemiyetleri dahi şu vechile lağv ve mahv edilmiş idi; ancak birkaç mah sonra avukaların muâveneti olmadıkça hiçbir kimsenin işi görülemeyeceği anlaşılmış olduğundan vekil sıfatıyla işe bakmak üzere avukalara mezuniyet verilmiştir.

Büyük Napolyon, kavânîn mekteplerinin küşâdına ve avukalar cemiyetinin teşkiline ve levhaya isimlerinin kaydına dair 13 Mart sene 1804 tarihinde bir nizam neşretmiş ise de kendisi avukalardan havf eyler idi. Hatta Millet Meclisi azâsından Cambacérès'e yazdığı mektubunda *"avukalar müşevvik ve muhallil ve hâin adam olduklarından hükümet aleyhine bir söz söyledikleri halde ben kılıcı belimde ta'lik ettikçe bunların dillerini kesmeyi ihtiyar ederim."* diye muharrer bulunmuştur.

Napolyon'un işbu efkâra ibtinâen 1810 tarihinde neşreylediği avuka kanunnâmesinde adliye nâzırının istediği avukanın bilâ-muhakeme levhadan terkin-i kaydına hak ve selâhiyeti olduğuna ve avukanın ruhsatnâme-i mahsûsa istihsâl etmedikçe mezun olduğu mahkemedan başka bir mahkemeye gidemeyeceğine ve aldıkları mebâliğe mukabil mümzâ ilmühaber i'tâsına mecbur olduklarına dair ve bunun gibi birtakım mevâdd-ı mücbire münderic bulunmuş idi.

Napolyon'dan sonra gelen hükümet 20 Teşrînisâni sene 1822 tarihinde Napolyon kanunnâmesini lağv ile eski nizâmâtın ahkâmı üzere bir nizam-ı cedîd tanzim ile oldukça avukaları hâl-i sâbıkına ircâ etmiştir.

1830 tarihinde vukû bulan ihtilâlde meclislerinin reis ve azâları taraflarından intihâb kılınmak ve istedikleri mahkemede bilâ-ruhsat işlerini görmek üzere avukalara mezuniyet-i mahsûsa verilmiştir.

1833 tarihinde kendilerine mahsus nizâm-ı dâhilîleri, taraflarından tanzim olunarak li-ecli't-tasdik nezâret-i adliyeye takdim olunması tensib görülmüş idi. Bu nizâmın mevâdd-ı mündericesinden en ehemmiyetlisi rüfekâdan birisi bir töhmet ve kabahate ibtidârında onu meclisleri muhakeme edebilmek ve verilecek kararı yine kendileri icra etmek meselesi olup fakat mahkum olan avukanın dilerse istinaf mahkemesine müracaata hakkı olabilir idi. Ve keyfiyet şimdye kadar şu hal ile cereyan etmektedir.

Düvel-i sâirede dahi avukaların bir dereceye kadar hürriyetleri var ise de Fransa'da her bir mahalden ziyade hürriyet-i tâmmeye mâliktirler. Avusturya'da mesela avukalar şifâhen huzûr-ı mahkemede uzun uzadıya nutuk irad etmezler, âdetleri her meseleyi tahriren serd ve beyan etmektir. Almanya ve İtalya'da bir hayli serbestî vardır. İngiltere'de avuka iki sınıftır, birinci sınıf birçok imtiyâzâtı

hâizdir. Sardunya'da vaktiyle her mahkemede fukarâ ahalsinin işine bakmak için aylıklı avukalar var idi. İsviçre'de olan usûl Devlet-i Aliyye'nin usûlüne mutâbıktır. Yani bir avuka istidâyı kaleme aldığı gibi tarafeynin celb ü ihzârına ve ilâmın istihsâlîne ve hükm-i ilâmı icra ettirmeye ve bir davaya müteallik cemî-i muamelât ve teşebbüsâta mezun ve murahhas olur.

Fasl-ı Sâni: Avukaların Levhaya Kayıt ve Kabul Olunmak Üzere Câmi ve Muttasîf Olmaları Lazım Gelen Evsâf Hakkındadır

Roma'da on yedi ve şimdilik Fransa'da on dokuz yaşına varmadıktan sonra bir şahsın avuka levhasına kaydolanması memnûdur.

Hukuk mektepleri tarafından verilen diplomayı hâiz olmayanlar kezâlik levhaya kaydolanmazlar. Ancak 1801 tarihinde hukuk mektepleri küşâd olundukta, mahkemelerde üç sene avukalık edenlerin veyahut mezkûr mekteplere devam eyleyenlerin levhaya kaydolanması tecviz edilmiştir.

Fransa Devleti bugün dahi münâsip gördüğü avukaya şehâdetnâme verebilir. Ve 1816 tarihinde verilen karar mücebince evsâf-ı mukteziye ile me'lûf olan avukanın levhaya kayıt ve kabul olunmasına avuka meclisi icâzet verir.

Bir avuka levhaya kaydolanacağı sırada şu yolda yemin etmeye mecburdur: *"Krala ve Kanun-ı Esasî'ye sâdık olacağıma ve gerek müddeî ve gerek müddeâ-aleyh hakkında bulunduğum halde kavânîn ve nizamâta ve âdâb-ı umûmiyeye ve devlet ve milletin menâfi ve asayişine mugâyir ve münâfi olarak alenen ve mahkeme huzûrunda söz söylemeyeceğime ve hükkâma ve memûrîn-i devlete ifası lazım gelen riayet ve hürmetten berî olmayacağıma yemin ederim"*. Bu yemin mazbata defterine ve şehâdetnâme zahrına kayıt ve şerh verilir.

Yemin etmiş olan avuka, meclis sandık emînine yirmi beş frank ifa eder. Ve işbu akça avukaların kütüphanesine ve ahâli-i fukarânın işine bakan avukalara ve meclisin kararıyla ihtiyarlık veya hastalık sebebiyle artık avukalık edemeyenlere ve dul kalmış kadınlara ve yetim ve yetimelere sarf ve itâ olunur.

Roma'da bir avuka huzûr-ı mahkemede her işe başlayacağı vakit yemin eder. Mesela bir günde üç dört işe bakacak olsa üç dört defa yemin etmesi lazım gelir.

Belçika'da 20 Temmuz sene 1831 tarihine kadar avukalar yemin etmez idi. Ancak bu tarihten sonra tahlifleri icra kılınmaya başladı.

Fransa'da bir avukanın şehâdetnâmesi olsa bile eğer ahlâk-ı zâtiyesi ve sâir etvâr-ı şahsiyesi âdâba muvâfık değil ise avuka meclisi tarafından kabul olunmasına meclisin hak ve selâhiyeti vardır.

Şehâdetnâme-yi hâmil olan avuka, 14 Kânûnırevvel sene 1810 tarihinde neşrolunan nizamnâme mücebince üç sene kadar mahkemelerde avukaların karar ve müzâkeratında bulunup kullanılmadıkça kezâlik levhaya kayıt ve kabul olunmaz.

Levhaya kayıt ve kabul olunmuş olan avuka bi'l-cümle hukuk ve imtiyazât ve vezâiften hisse-mend olur ve ashâb-ı mesâlih dahi işbu levha vasıtasıyla istediği avukayı tercih edebilir.

Avukaların ahlâk-ı cemîle ve hasene ile mütehallik olduklarına dair birer şehâdetnâme ibrâzı usûl ittihaz olunmuş ise de muahharan bundan sarf-ı nazar olunarak levhaya mukayyed olunmasını istidâ eden avukanın ahlâk ve âdâbı meclis marifetiyle tedkik ve tezkiye olunur.

Levhadan terkin-i kayd dört şeye münhasırdır; yani birincisi avukanın vefat etmesi, sâniyen meclis kanunnâme-i dâhilisine mugâyir harekette bulunması, sâlisen vergi-i senevîsini ifada imtinâ ve ısrar eylemesi, râbian dâire-i mahsûsasını terk etmesine mütevakkıftır. Vukû-ı vefat meselesinden başka evvelemirde ale'l-usûl avuka celb ve ihzâr ve keyfiyet kendisine tenbih ve ihtar edilerek rûy-i muvafakat göstermediği sûrette meclisin mazbatası üzerine kaydı terkin olunur.

Avukalar zikrolunduğu vechile icraya mecbur buldukları yemin ile kral ve Kanun-ı Esasî'ye sâdık olacağını taahhüt etmiş olacaklarından böyle yemine, ecnebi tâifesi icbâr olunmadığı cihetle bu misillü levhaya kabul olunmazlar. Fakat Devlet-i Aliyye'de haysiyet ve dirâyet arandığından ecnebler dahi kabul olunmuşlardır.

1844 tarihine kadar tabiplerden vergi alınmamakta olduğu gibi 1850 tarihine kadar avukadan dahi vergi alınmaz idi. Bu tarihte hazinenin müzâyakasından dolayı avuka tarafından bir vergi ahz olunmasına karar verilmiş ve işbu kararın muvakkat olacağı beyan olunmuş ise de şimdiye kadar her avuka dairesine verdiği kiranın on beşte birini devlete vermekte bulunmuştur. Mesela dairesinin icâr-ı senevîsi altmış altın ise senede dört altın dahi devlete itâ eyler.

Fasl-ı Sâlis: Avuka Meclisi'nin Reis ve Azâlarının Sûret-i İntihâb ve Vezâifine Dairdir

27 Ağustos sene 1830 tarihinde neşrolunan nizamnâme iktizâsınca gerek reis ve gerek meclis azâları Avuka Cemiyeti'nden intihâb olunur ve işbu intihâb mah-ı Ağustos evâilinde yani mahkemelerin tatile bed' eylediği hengâmda icra kılınır.

Emr-i intihâb hitam bulduktan sonra mazbatası, Adliye Nezâreti nezdinde bulunan vekil-i umûmîye takdim olunur.

Mazbatanın vekil-i umûmîye arz ve takdiminden murad, emr-i intihâbca niza-
ma muğâyir bir hareket vukû bulmuş ise onu ıslâh içindir ve işbu ıslâhâtı icraya
vekil-i umûmînin selâhiyeti olduğu gibi avukaların dahi hak ve selâhiyetleri vardır.

Vekil-i umûmî veyahut avukaların ıslâhâta dair olan kararı istinafen ve badehu
temyizen rü'yet olunabilir.

Meclis-i mezkûrun vazifesi evvelâ avukaları levhaya kaydetmek, sâniyen avu-
kaların hareket ve muamelâtına nezâret eylemek, sâlisen her sene levhayı tecdid
ile avukaların kayıt ve kabulüne dair izâhât-ı mukteziye ve icab edecek kararı
vermek, râbian te'dîbât ve mücâzât-ı icâbiyeyi hükmeylemektir. Mücâzât ise dört
nev'dir; birincisi kabâyih-i vâkıyı tahriren tebliğ ile nasihat etmek, ikincisi meclis
huzurunda tekdîr eylemek, üçüncüsü bir müddet-i muayyene avukalık hizmetin-
den men edilmek, dördüncüsü levhadan bütün bütün kaydı terkin olunmaktır.

Bir avuka celb ve ihzâr olunmadıkça hakkında hiçbir nev' mücâzât icra olunmaz
ve bir avuka hasta olmadıkça vekil nasbına hakkı olmayıp kendisi bizzat meclise
gelmeye mecburdur.

Bir avukanın meclis azâlarından bazısına emniyeti olmadığı halde kendi işinin
rü'yetinden dolayı ol azâyı reddedebilir.

Azânın sülûsânı hazır olmadıkça verilen hüküm muteber olamaz.

Gıyâben verilen hüküm aleyhine itiraz ale'l-hükm istidâ olunması câizdir.

Men-i muvakkat ve levhadan terkin cezasına dair verilen hükmün tarih-i
tebliğinden itibaren on gün zarfında istinaf edilmesi lazımdır.

Ücretin tenziline dair verilen karar istinaf olunmaz.

Bâlâda bast ü beyan olduğu üzere levha, Kral Philip de Valois zamanında 13
Şubat sene 1327 tarihinde icad olunup 1680 tarihinde basma olarak tab olunmuş
ve mezkûr levha 1789 tarihinde lağvedilmiş ise de 14 Mart sene 1810 tarihinde
yeniden ihdas ve muahharan 1822 ve 1830 tarihlerinde birtakım şerâit zamm ve
ilave olunarak keyfiyet şimdiye kadar şerâit-i mükemmele ile icra olunmakta
bulunmuştur.

Fasl-ı Râbi: Devlet-i Aliyye'de Avukaların Sûret-i Zuhur ve Muâmelâtı
Hakkındadır

Tafsil ve beyana hâcet olmadığı üzere müctehidîn-i İslâmiyeden İmam-ı Âzam,
İmam Şâfiî, İmam Mâliki, İmam Hanbeli hazretleri münferiden sâhib-i mez-
heb olup bunların mezheplerine mezâhib-i erbaa denir. Devlet-i Osmâniye'de
el-hâletü-hâzihi müşârünileyhimden İmam-ı Âzam hazretlerinin fetâvâ-yı münîfe

ve akvâl-i şerîfeleriyle amel ve hareket olduğundan bu vadede irad-ı mekâle lüzum görürüm.

Müşârüneyh İmam-ı Âzam hazretlerinin birçok mollası var idiyse de içlerinden en meşhurları İmam Muhammed ve Ebu Yusuf ve Züfer olup bunların akvâl-i makbûleleriyle dahi fetva verilir.

İmam-ı Âzam hazretlerinin kütüb-i fetâvâ-yı şerîfesi bir hayli ulemâ ve fukahâ taraflarından şerh ve tezyil olunmuş ve bâ-husus *Kudurî* ve *Dürr-i Muhtar* ve *Kenzü'd-Dürr* ve *Mülteka'l-Ebhur* diye maruf bulunan ve bunlar gibi daha birçok kaleme alınmış olan kütüb-i fikhiyede münakehât, muamelât, ukûbât aksâm ve mesâil hakkında arız ü amîk mütalaât ve nice nice mevâd ve fetâvâ-yı müfide derc kılınmıştır.

İlm-i fıkıh bir bahr-i bî-pâyân olup ümid-i tahsil ile içine girilse tamamıyla bi'l-istifade çıkmaya ömr-i tabî-i beşerin kifâyet etmeyeceği derkâr bulunmuş ve ale'l-husus umûr ve muamelât-ı dünyeviye ile meşgul bulunanlar ihtilâs-ı vakt ile ilm-i mezkûru tahsile muvaffak olamadıklarından bu ilm-i celîl yalnız ulemâ ve hâcegân takımına münhasır kalmıştır.

Kütüb-i fikhiyede “*Vekâletün bi'l-husûme fi külli hak.*” [*Her hususta davaya vekâlet*] meşrû ise de vekiller mehâkim-i şer'îye huzurunda yalnız esas-ı maddeyi takrire ve davayı tasrihe mezun olup mehâkim-i nizâmiyede olduğu gibi esbâb ve delâil-i şer'îye beyan ve tasrihine selâhiyetleri yoktur.

İşte bir vekilin memuriyeti ber-minvâl-i muharrer yalnız davayı ve vukû-i hali beyandan ibaret olmasına nazaran avukaya lüzum görülmemiştir. Fakat bu asırda muamelât-ı ticariye pek ziyade tevessü etmeye başladığından şu muamelâtın usûl-i ticarete tevfiikan rü'yet ve faslı lazım gelmekle bundan otuz sekiz sene mukaddem tüccarân-ı müteberândan Hacı Bekir Efendi nâmında birinin riyâsetinde bir Ticaret Meclisi küşâd olunmuş idi. Biraz vakit sonra vapurlar sebebiyle bahriyece dahi muamelât-ı ticariye tevessü ve tekessür eylediğinden liman odasında dahi tüccarlar içtimâ ederek umûr-ı bahriyeden mütevellid de'âvî ve münâzaâtı fasl ve rü'yet eylerler idi.

Ticaret-i berriye ve bahriye hakkında bir nizam-ı mahsus olmadığından kararlar usûl-i ticarete tevfiikan verilmekte ve bu kararlar yekdiğere mutâbık olmayıp mesela bir iş için verilen karar yine öyle bir iş zuhûrunda onun hakkında itâ edilememekte olduğundan böyle sûret-i gayr-ı muntazamada giden muamelâtın taht-ı usûl ve inzibata alınmasına lüzum görünmekle bundan yirmi sekiz sene mukaddem Ticaret-i Berriye Kanunnâmesi evvel be-evvel tanzim olunmuş ve

badehu peyderpey Usûl-i Muhâkeme Nizamnâmesi ve Zeyl-i Kanun-ı Ticaret ve Bahriye Kanunnâme-i Hümâyûnu tanzim ve neşrolunarak ve Ticaret Nezâreti ve mehâkimi ihdas ve teşkil kılınarak ashâb-ı mesâlihın işi nizamât-ı mezkûre ahkâmına tevfiikan rû'yeteye bed' ve mübâşeret olunmuştur.

Muntazam Ticaret-i Berriye Mahkemesi ve nizâmat-ı ticariye mevcut olduğu halde mehâkime avuka ismiyle gelenler kabul olunmaz idi. Liman dairesinde tecemmu eden meclisin azâları muvazzaf olmadığı halde yine avukaları kabul etmediklerinden başka ol esnâda avukalık âdeti hidemât-ı mezmûmeden madud idi ve “avuka” ile “müzevvir” lafzı beyninde hiç fark yok idi. Hatta ol esnada liman meclis-i bahriyesinde tercüman ve azâ sıfatıyla bulunduğum halde hocam müteveffa Pellegrini nâm avukayı vekil sıfatıyla meclise sokmaya pek çok devam etmiş isem de üzerinde avukalık sıfatı olduğu cihetle vekâleti kabul olunmamış ve meclisten âdeti tard edilmişti.

O zamanlar mehâkim-i ticarete dahi avuka sıfatıyla kimse kabul olunmamakta idiyse de Antuvan ve biraderi Cevani Efker ve Serope Aznavar efendiler müvekkillerinin şeriki ve sâir bu yolda birer sıfatla mehâkime kabul olunmakta idiler. Muahharan bendenizin limandan vukû-ı infisâlim hasebiyle bir memuriyet-i münâsibe verilinceye kadar mahkemece Osmanlı tüccarlarının işlerine bakmaklığım için vukû bulan müracaat ve istidâm vükelâ-yı fihâm tarafından kabul olduğundan bundan sonra serbestçe Mahkeme-i Ticaret-i Berriye'ye gitmeye cesaret almış idik.

Halbuki Usûl-i Muhakeme Nizamnâmesi'nde münderic mevâdd-ı kanuniye[ye] bî-behre bulunan ashâb-ı mesâlih, izâa-i hukuk etmekte olduklarından işlerini erbâb-ı vukûf ve malumattan danışarak ol vechile hareket etmeleri umûr-ı tabiiyeden bulunmakla ve avukaların mehâkim-i nizâmiye tarafından kabul olunmaları tensib edilerek on seneden beridir ki birçok erbâb-ı vukûf ve muktedir zevâtın malumat-ı kanuniyesiyle ashâb-ı mesâlihın işleri görülmeye başlamıştır.

Bu sırada ilm-i fikihta mahâret ve melekesi bulunan zevât-ı âlîden mürekkeb teşekkül eden komisyon marifetiyle mehâkim-i nizâmiyede mamûlün-bih olmak üzere Mecelle nâmıyla neşrolunan nizamât dahi avukalara lüzum göstermiştir.

Ol vakitten beri Avukalar Cemiyeti'nin lüzum ve ehemmiyeti devletçe dahi tasdik olunarak haklarında bir nizam tanzim edilmiş ve bunun icrası için Adliye Nezâreti'nde bir komisyon-ı mahsus bî't-teşkil avukaların imtihanları icra kılınmış olduğundan işte bugünkü gün umûr-ı vezâifimize bakmak ve Adliye Nezâreti'ne bir vasıta-i resmiye olmak üzere Cemiyet-i Dâimemizin teşkili ve intihâbât-ı lâzımenin

icrası zımında işbu cemiyet-i muvakkatemiz Nezâret-i müşârünileyhânın emr u tebliğiyle teşekkül ve tecemmu etmiştir.

Binâenaleyh mebde-i ittihad ve tecemmûmuz olan doksan beş senesi Rebûlâhiresinin ikinci ve doksan dört senesi Martının yirmi dördüncü ve bugünkü Cuma günü bizim için bir yevm-i mesud olduğundan muvaffakiyet-i celîle-i hazret-i padişâhîyi takdir ile beraber Cemiyet-i Daimemizin suver-i teşekkül ve intihâbı zımında efkâr ve ifadât-ı serbestâne ve bî-tarafâne heyet-i mevcûdemizde dermeyân ve esbâb-ı terakkimiz hakkında mütalaât ve mûlahazât her ne ise doğruca beyan olunarak el birliğiyle cehd ü gayret etmeğimizi rüfekâ-yı kirâmımız taraflarından bilhassa istirham ve temenni ile hatm-i mekâl eylerim. Yevm-i Cuma, 2 Rebûlâhir sene [12]95 ve 24 Mart sene [12]94 [5 Nisan 1878].